

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/192/170/94

MATERIALNE WARUNKI ŻYCIA RODZIN Z DZIEĆMI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Przemiany społeczne i gospodarcze, jakie dokonują się w Polsce, powodują istotne zmiany warunków życia społeczeństwa. Rodziny z dziećmi, obciążone obowiązkami wychowawczymi, muszą sobie radzić ze zwiększonymi trudnościami materialnymi. CBOS podjął badania sytuacji tych rodzin i zmian, jakie zachodzą w ich życiu w nowej rzeczywistości¹. Szczególne znaczenie ma sytuacja materialna rodzin z dziećmi: ich dochody, warunki mieszkaniowe, wyposażenie w dobra trwałego użytku.

W badaniach za rodzinę przyjęto gospodarstwo domowe, w którym jest wychowywane co najmniej jedno dziecko do lat 19. W próbie znalazły się zarówno rodziny niepełne (jeden rodzic samotnie wychowujący dziecko lub dzieci) lub gospodarstwa domowe, w skład których oprócz rodziny nuklearnej wchodzi także inne osoby (teściowie, dziadkowie itp.). Respondentem był wyłącznie rodzic lub opiekun wychowujący dziecko lub dzieci.

Dochody rodzin z dziećmi

Rodziny z dziećmi do lat 19 znajdują się w gorszej niż przeciętna sytuacji finansowej. Według deklaracji badanych średni miesięczny dochód na osobę w tych rodzinach wynosi 1 636 600 zł. Jest on znacznie niższy - jak wynika z badania CBOS² - od średniego dochodu na osobę dla ogółu gospodarstw domowych, wynoszącego 1 946 820 zł.

Odsetek rodzin z dziećmi w grupie o wysokich dochodach jest znacznie niższy niż odsetek rodzin w ogóle; wyższe są natomiast odsetki w grupach o średnich i niskich dochodach.

¹ Badanie "Mój dom" - sfinansowane przez Program "Reformy Polityki Społecznej" dzięki grantowi The Pew Charitable Trusts - zrealizowano w dniach 10-20 września '94 na 1222-osobowej próbie adresowo-losowej dorosłych mieszkańców Polski mających co najmniej jedno dziecko poniżej 19 lat.

² Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (52) zrealizowano w dniach 2-5 września '94 na 1219-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

w procentach

Deklarowany dochód na osobę w rodzinie:	Odsetek wskazań we wrześniu '94	
	rodziny z dziećmi do 19 lat	badanie na próbie reprezentatywnej
poniżej 750 tys. zł	14	12
750-1249 tys. zł	28	22
1250-1749 tys. zł	23	19
1750-2249 tys. zł	18	19
2250 tys. zł i więcej	17	29

Średni dochód na osobę w rodzinach z dziećmi jest niższy od najniższego minimum socjalnego, które - według danych Instytutu Pracy - w czerwcu '94 wynosiło: w 2-osobowej rodzinie emerytów - 2046 tys. zł, a w 4-osobowej rodzinie pracowniczej - 2149 tys. zł. Średni dochód na osobę w rodzinach z dziećmi stanowi zaledwie 76% tego minimum.

Najniższe dochody na osobę w rodzinach z dziećmi deklarują najczęściej mieszkańcy wsi i małych miast. Wraz ze wzrostem wielkości miejsca zamieszkania maleje odsetek rodzin mających niskie dochody na osobę, a rośnie - rodzin osiągniętych wyższe zarobki.

Dochody wyraźnie wiążą się z wykształceniem - im jest ono wyższe, tym większy odsetek badanych ma wyższe dochody na osobę w rodzinie.

Wśród grup społeczno-zawodowych rodziny rolników i robotników częściej mają niższe dochody na osobę niż pozostałe. Natomiast kadra kierownicza i inteligencja oraz prywatni przedsiębiorcy wyróżniają się tym, że dochody na osobę w rodzinach z dziećmi są wysokie. Zwraca jednak uwagę znaczne zróżnicowanie zarobków w grupie prywatnych przedsiębiorców - ponad jedna piąta ma dochody należące do najniższych. Pracownicy umysłowi niższego szczebla i fizyczno-umysłowi zajmują środkowe miejsce w hierachii.

Wśród biernych zawodowo bezrobotni deklarują najniższe dochody na osobę w rodzinie - prawie równie często jak rolnicy. Sytuacja gospodyń domowych oraz rencistów i emerytów jest lepsza, dochody tych ostatnich są jednak zróżnicowane.

Poziom życia rodziny w odczuciu badanych

Ogromna większość ankietowanych ocenia ekonomiczny poziom życia swojej rodziny jako średni lub skromny. Wynik ten jest zbliżony do danych uzyskanych w badaniach CBOS w roku ubiegłym i obecnym³. Dla porównania przytaczamy rezultaty badań na próbie reprezentatywnej dorosłych mieszkańców, w których zadano takie samo pytanie jak w badaniach rodzin z dziećmi.

Tabela 2

w procentach

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według sondaży	
	badanie rodzin z dziećmi (IX '94)	badanie na próbie reprezentatywnej ⁴ (X '94)
Żyjemy bardzo biednie - nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby	9	7
Żyjemy skromnie - musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	38	41
Żyjemy średnio - starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	48	48
Żyjemy dobrze - starcza nam na wiele, bez specjalnego oszczędzania	6	3
Żyjemy bardzo dobrze - możemy pozwolić sobie na pewien luksus	0	0

Wśród badanych z rodzin z dziećmi odsetek sytuujących się poniżej średniego poziomu życia jest podobny jak w badaniu na próbie reprezentatywnej - nieco więcej jednak respondentów ocenia go jako dobry. Ponadto badani z rodzin z dziećmi lepiej oceniają ogólne warunki

³ Por. komunikat CBOS "Kondycja finansowa gospodarstw domowych", maj '94.

⁴ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (53), 6-10 października '94, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców kraju (N=1184).

materialne swojego gospodarstwa domowego. Na tle różnic dochodów jest to fakt interesujący, jednak trudny do wyjaśnienia.

Obok dochodów istotne mogą tu być inne czynniki wpływające na sytuację materialną, np. mieszkanie czy wyposażenie w dobra trwałego użytku.

Znaczenie mogą mieć także dodatkowe aspekty psychologiczne, np. różnice oczekiwań co do poziomu życia. Na ocenę tego poziomu może mieć przede wszystkim wpływ stopień zaspokojenia podstawowych potrzeb dzieci. Może też wchodzić w grę niechęć do przyznawania się, że żyje się skromnie czy bardzo biednie, co mogłoby oznaczać niedawanie sobie rady z obowiązkami rodzinnymi i niemożliwość zapewnienia dzieciom odpowiednich warunków. Na przykład wśród gospodyń domowych zwraca uwagę relatywnie wysoki odsetek średnich ocen poziomu życia ("starcza nam na co dzień"). Ponadto wśród respondentów z rodzin z dziećmi prawie dwukrotnie więcej jest niż wśród badanych z próby reprezentatywnej osób w wieku 25-34 lata i 35-44 lata, a więc w okresie pełnej aktywności zawodowej, co może sprzyjać bardziej optymistycznym ocenom sytuacji.

Do biedy i bardzo skromnego życia przyznaje się prawie cztery piąte respondentów deklarujących dochody poniżej 750 tys. zł na osobę. Natomiast dwie trzecie badanych o najwyższych dochodach uważa, że żyje średnio, a jedna piąta - że dobrze (lub nawet bardzo dobrze) i nie musi oszczędzać.

Ocena poziomu życia rodziny bardzo zależy od jej wielkości, co ma związek z wysokością dochodów na osobę. Żyje skromnie lub wręcz w biedzie więcej niż połowa rodzin dużych (składających się z pięciu lub sześciu i więcej osób) oraz rodziny dwuosobowe (samotny rodzic z dzieckiem), podczas gdy większość rodzin trzy- i czterosobowych żyje średnio lub dobrze.

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Liczba osób w rodzinie				
	dwie	trzy	cztery	pięć	sześć i więcej
Żyjemy bardzo biednie - nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby	18	7	7	10	16
Żyjemy skromnie - musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	34	33	35	47	39
Żyjemy średnio - starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	45	52	52	39	44
Żyjemy dobrze - starcza nam na wiele, bez specjalnego oszczędzania - lub bardzo dobrze	3	11	6	4	2

Warto dodać, że cztery piąte respondentów, oceniających poziom życia rodziny jako dobry, to osoby z rodzin trzy- i czteroosobowych. Natomiast większość (trzy piąte) żyjących w biedzie to głównie respondenci z rodzin dwuosobowych oraz liczących pięć, sześć i więcej osób.

Poczucie, że żyje się w biedzie lub skromnie i trzeba bardzo oszczędnie gospodarować pieniędzmi jest częstsze wśród mieszkańców wsi i mniejszych miast, respondentów w wieku średnim i starszych (od 35 lat). Młodszy badani częściej oceniają poziom życia rodziny jako dobry i średni.

Jeśli chodzi o grupy społeczno-zawodowe, bezrobotni - spośród rodzin z dziećmi - najgorzej oceniają poziom życia swoich rodzin, najlepiej natomiast - prywatni przedsiębiorcy oraz kadra kierownicza i inteligencja.

Pożyczki

Prawie połowa (48%) badanych z rodzin z dziećmi pożyczała od kogoś w ostatnich trzech miesiącach pieniądze "na życie", co świadczy o kłopotach z zaspokojeniem bieżących potrzeb, a tylko mniej niż jedna trzecia (29%) pożyczała pieniądze innym.

Pożyczanie "na życie" jest ściśle związane z wysokością dochodów na osobę - pożyczka od kogoś ponad dwie trzecie osób mających najniższe dochody, a tylko jedna piąta - najwyższe. Do pożyczania "na życie" częściej przyznają się kobiety niż mężczyźni, osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym niż ze średnim i wyższym.

Najczęściej pożyczają od kogoś osoby biernie zawodowo, przede wszystkim bezrobotni oraz renciści i emeryci, a spośród pracujących - robotnicy. Rolnicy, którzy częściej niż inni deklarują najniższe dochody, pożyczają rzadziej, być może radzą sobie lepiej dzięki własnym gospodarstwom. Najrzadziej pożyczają od innych w celu zaspokojenia bieżących potrzeb prywatni przedsiębiorcy, w tej grupie - bardzo zróżnicowanej pod względem dochodów - pożyczka od innych ponad jedna czwarta badanych.

Spośród tych, którzy pożyczają pieniądze od kogoś na bieżące potrzeby - tylko blisko jedna czwarta (23%) pożyczka też innym, natomiast wśród osób, które tego nie praktykują, ponad jedna trzecia (35%) pożyczka innym.

Częściej pożyczają pieniądze innym mieszkańcy miast niż wsi, badani mający wyższe dochody, wyższe wykształcenie; najczęściej - prywatni przedsiębiorcy. Osoby młode (do 24 roku życia) z rodzin z dziećmi częściej niż pozostali deklarują, że pożyczają komuś.

Duży odsetek respondentów (40%) ma do spłacenia kredyt, pożyczkę lub inne długi. Chodzi tu przypuszczalnie o pożyczki z zakładu pracy czy kredyty na zakup dóbr trwałego użytku, a nie np. o kredyty inwestycyjne. Częściej niż inni kredytami, pożyczkami czy długami obciążeni są bowiem robotnicy i pracownicy fizyczno-umysłowi, rzadziej - rolnicy i prywatni przedsiębiorcy, natomiast w najmniejszym stopniu - biernie zawodowo. Częściej obciążone są osoby w grupach wieku 35-44 i 45-54 lata; najrzadziej - najstarsi (55 lat i więcej). Co ciekawe, wysokość dochodów na osobę nie różnicuje badanych w istotny sposób.

Obciążenia finansowe wynikające ze spłat kredytów, pożyczek czy długów, jak i pożyczanie pieniędzy "na życie" znajduje bardzo wyraźne odzwierciedlenie w poziomie życia badanych (tabela 4). Oceny te dość wiernie oddają rzeczywistą sytuację finansową rodzin.

Tabela 4

w procentach

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Respondenci, którzy:		
	pożyczyli od kogoś pieniądze "na życie"	pożyczyli komuś pieniądze	mają do spłaty kredyty, pożyczki lub długi
Żyjemy bardzo biednie	86	17	44
Żyjemy skromnie	64	22	46
Żyjemy średnio	31	34	36
Żyjemy dobrze lub bardzo dobrze	16	54	28

Pożyczanie pieniędzy i obciążenie spłatami ma też wyraźny związek z ogólną oceną warunków materialnych własnych gospodarstw domowych. Respondenci oceniający je jako złe pożyczają od kogoś pieniądze "na życie" trzykrotnie częściej niż ci, którzy postrzegają je jako dobre, a rzadziej niż inni - pożyczają komuś; częściej też obciążeni są spłatami kredytów, pożyczek czy długów⁵.

Inne zasoby finansowe

Lokowanie pieniędzy w akcje czy obligacje należy do rzadkości. Można przypuszczać, że niewiele osób dysponuje nadwyżkami lub zasobami finansowymi, które można w ten sposób zabezpieczyć przed inflacją lub dzięki którym można polepszyć własną sytuację finansową.

⁵ Por. tabele aneksowe.

Tabela 5

w procentach

Wskazania respondentów	Czy posiada Pan(i):					
	akcje firm notowanych na giełdzie		obligacje skarbu państwa		jednostki uczestnictwa w funduszu powierniczym	
	badanie rodzin z dziećmi	badanie ogólne	badanie rodzin z dziećmi	badanie ogólne	badanie rodzin z dziećmi	badanie ogólne
Tak, posiadam i nie zamierzam kupić	3	3	1	1	2	2
Tak, posiadam i zamierzam kupić	3	1	1	1	1	1
Nie, nie posiadam i nie zamierzam kupić	77	85	82	88	81	88
Nie, nie posiadam, zamierzam kupić	18	11	16	10	16	10

Okazuje się, że wśród badanych z rodzin mających co najmniej 1 dziecko do lat 19 i respondentów z ogólnej próby reprezentatywnej odsetki posiadających akcje, obligacje i jednostki uczestnictwa w funduszu powierniczym są prawie takie same. Natomiast wśród rodzin z dziećmi odsetki tych, którzy obecnie nie mają akcji i innych aktywów, ale zamierzają je kupić, są wyższe.

Wymienione aktywa częściej są w posiadaniu mieszkańców dużych miast, osób młodszych (do 44 roku życia), mających wyższe dochody, wykształcenie wyższe i średnie, prywatnych przedsiębiorców, kadry kierowniczej, inteligencji oraz pracowników umysłowych niższego szczebla.

Częściej nie mają ich, ale zamierzają kupić, mieszkańcy dużych miast, ludzie młodzi (do 24 roku życia), pracownicy umysłowi niższego szczebla, gospodynie domowe oraz badani z wykształceniem podstawowym, mieszkańcy wsi, rolnicy, renciści i emeryci. Zamiar kupna jest więc, jak się wydaje, bardziej pragnieniem poprawienia w jakiś sposób swej sytuacji materialnej niż rzeczywistym zamiarem ulokowania posiadanych pieniędzy.

Warunki mieszkaniowe

Sytuacja mieszkaniowa rodzin z dziećmi nie odbiega na ogół od ogólnej sytuacji mieszkaniowej w kraju, a pod względem standardu mieszkania jest nawet lepsza.

Wielkość mieszkania

Mieszkania rodzin z dziećmi mają powierzchnię średnio 67 m², najczęściej są one dwu-, trzypokojowe (średnia - 2,5).

Porównując te dane z wynikami z badań przeprowadzonych przez CBOS w 1992 roku⁶, w których zadawano te same lub podobne pytania dotyczące sytuacji mieszkaniowej, można zauważyć, że średnia wielkość mieszkania rodzin z dziećmi jest większa o 6 m², natomiast zbliżone są odsetki wskazań, jeśli chodzi o liczbę pokoi.

Tabela 6

w procentach

Liczba pokoi w mieszkaniu	Wskazania respondentów według terminów badań	
	badanie rodzin z dziećmi IX '94	badanie na próbie reprezentatywnej III '92
1 pokój	17	18
2 pokoje	40	37
3 pokoje	28	29
4 pokoje	9	10
5 i więcej pokoi	6	6

Interesowało nas porównanie wielkości mieszkań i liczby metrów kwadratowych przypadających na osobę.

⁶ Por. *Ekonomiczny wymiar życia codziennego*, pod red. L.Kolarskiej-Bobińskiej, CBOS, Warszawa 1993.

Tabela 7

w procentach

Liczba osób w gospodarstwie domowym	Średnia wielkość mieszkania (w m ²)		Średnia liczba m ² na osobę	
	badanie rodzin z dziećmi IX '94	badanie na próbie reprezentatywnej III '92	badanie rodzin z dziećmi IX '94	badanie na próbie reprezentatywnej III '92
2 osoby	44	53	22	27
3 osoby	64	61	21	20
4 osoby	65	64	16	16
5 osób lub więcej	78	73	14	13

Rodziny, w których jedna osoba dorosła (na ogół samotne matki) wychowuje jedno dziecko mają mniejsze mieszkania niż rodziny dwuosobowe. Liczba m² na osobę w gospodarstwach wieloosobowych z dziećmi i gospodarstwach domowych w ogóle jest niemal taka sama, ale mieszkania pierwszej z tych grup są większe.

Średnia wielkość mieszkania, jakie zajmują rodziny młode (do 34 roku życia) wynosi 60-61 m² i jest mniejsza niż innych, w największych mieszkaniach (74 m²) zamieszkują najstarsi. Przeciętnie największe mieszkania mają rodziny na wsi, najmniejsze - w miastach powyżej 100 tys. ludności.

Średnia wielkość mieszkania rośnie wraz z wykształceniem badanych i dochodami na osobę w rodzinie. Jednak rolnicy dzięki własnym domom mają największe. Są one znacznie większe niż mieszkania rodzin z dziećmi w pozostałych grupach społeczno-zawodowych, z których największe zajmują prywatni przedsiębiorcy, kadra kierownicza i inteligencja oraz - spośród biernych zawodowo - renciści i emeryci. Najmniejsze przeciętnie mieszkania mają pracownicy fizyczno-umysłowi. Podobne różnicowania obserwujemy w przypadku średniej liczby pokoi w mieszkaniu.

Samodzielność mieszkania

Mieszkania samodzielne zajmuje tylko cztery piąte (81%) rodzin z dziećmi, podczas gdy wśród ogółu gospodarstw domowych 94% ma samodzielne mieszkanie⁷.

Respondenci młodszy (do 34 roku życia) częściej niż pozostali dzielą mieszkanie z inną

⁷ Por. przyp. 6.

osobą lub rodziną, co odzwierciedla trudności mieszkaniowe. W najmłodszej grupie wieku takie problemy ma prawie połowa badanych. W najlepszej pod tym względem sytuacji są rodziny osób w wieku 45-54 lata, spośród których tylko jedna rodzina na dziesięć zamieszkuje z kimś. Niesamodzielne mieszkania częściej zajmują rodziny na wsi i w największych miastach (powyżej 500 tys. ludności). Samodzielnie mieszka tylko dwie trzecie rodzin rolników. Najwięcej mieszkań samodzielnych mają renciści i emeryci.

Własność mieszkania

Mieszkania ponad połowy rodzin z dziećmi nie są ich własnością. Najwięcej jest mieszkań kwaterunkowych lub służbowych (22%), spółdzielczych lokatorskich (14%) oraz takich, które są własnością rodziców czy rodziny (13%) bądź wynajmowane od kogoś (3%).

Jedna trzecia rodzin (33%) ma własny dom, a 13% - mieszkanie, które jest ich własnością (łącznie z własnościowymi spółdzielczymi).

W porównaniu z wynikami badań przeprowadzonych w 1992 roku⁸ odsetek mieszkań (lub domów), które są własnością badanych i ich współmałżonków jest niższy o 8%. Mniej też rodzin (o 5%) mieszka w mieszkaniach kwaterunkowych lub służbowych (co może wynikać ze spadku liczby mieszkań służbowych w ostatnim okresie), a także w spółdzielczych lokatorskich lub wynajętych. Natomiast znacznie większy odsetek (13%) rodzin z dziećmi niż ogółu rodzin mieszka z rodzicami lub u rodziny.

Najgorzej przedstawia się sytuacja mieszkaniowa rodzin osób bardzo młodych - do 24 roku życia (połowa z nich mieszka u rodziców lub rodziny, a co dziesiąta wynajmuje mieszkanie) oraz rodzin osób w wieku 25-34 lata.

Standard mieszkania

Standard mieszkań badanych rodzin z dziećmi można uznać za zadowalający, a w porównaniu z wynikami z roku 1992, dotyczącymi ogółu mieszkań, jest on wyraźnie lepszy (tabela 8). Większość mieszkań, jakie zajmują rodziny z dziećmi, wyposażona jest w bieżącą

⁸ Por. przypis 6.

wodę, ubikację, łazienkę, centralne ogrzewanie (ogólne lub lokalne) i gaz przewodowy.

Jeśli wskaźnikiem standardu byłaby łączna ocena ośmiu wymienionych elementów (dwa z nich traktowane są alternatywnie - gaz i c.o., więc mógłby on przybrać wartości od 0 do 6), to okaże się, że tylko co czwarte mieszkanie jest kompletnie wyposażone (por. tabele aneksowe).

Tabela 8

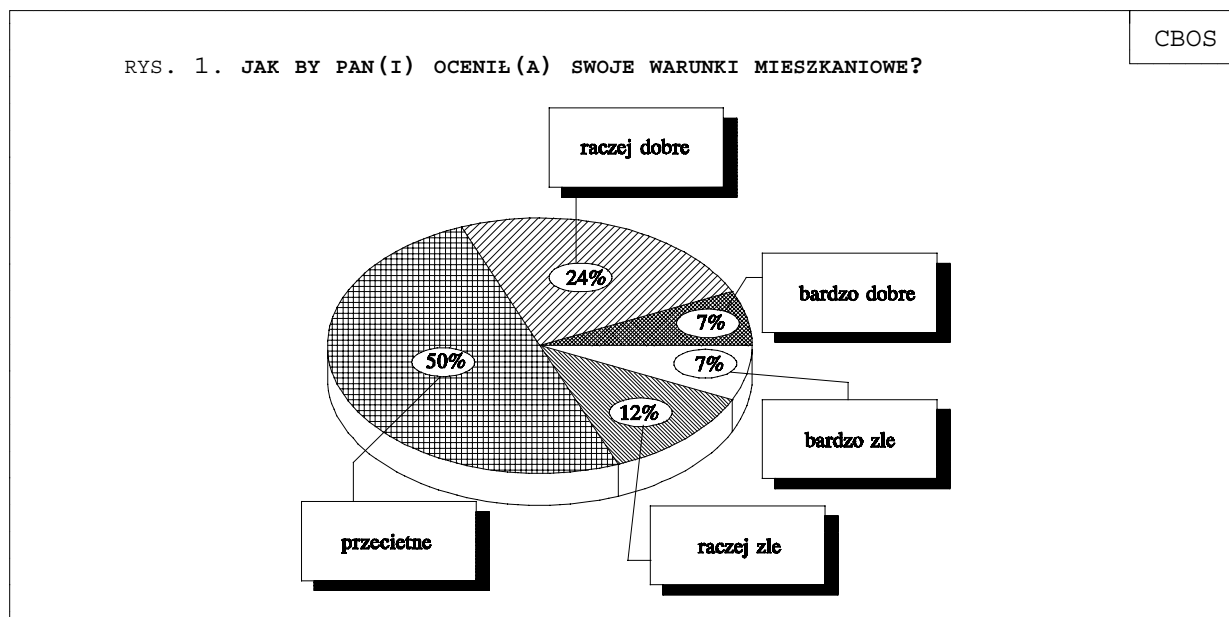
w procentach

Czy w mieszkaniu jest:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	badanie na próbie reprezentatywnej III '92	badanie rodzin z dziećmi IX '94
- bieżąca woda	83	93
- łazienka	74	82
- ubikacja	72	82
- gaz przewodowy	45	54
- centralne ogrzewanie (z kotłowni lub elektrociepłowni)	36	39
- centralne ogrzewanie lokalne	38	34
- gaz z butli	29	33
- ciepła woda z sieci	26	30

Mieszkania o najniższym standardzie mają najczęściej ludzie bardzo młodzi (do 24 roku życia) i najstarsi (55 lat i więcej) oraz mieszkańcy wsi. Pod względem standardu zajmowanych mieszkań (poczynając od najgorzej wyposażonych) poszczególne grupy społeczno-zawodowe sytuują się w następującej kolejności: rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani i wykwalifikowani, pracownicy fizyczno-umysłowi, pracownicy umysłowi niższego szczebla, inteligencja i kadra kierownicza, przedsiębiorcy prywatni. Bierni zawodowo, w tym renciści i emeryci, zajmują środkowe miejsce.

Ocena własnych warunków mieszkaniowych

Prawie jedna trzecia badanych ocenia własne warunki mieszkaniowe jako dobre lub bardzo dobre, jednak najczęstsza jest opinia, że są one przeciętne. Co piąty respondent uważa, że są one raczej złe lub bardzo złe.

Ocena warunków mieszkaniowych zależy przede wszystkim od standardu mieszkania (współczynnik V Cramera = .24) i jego wielkości (liczba m² przypadających na osobę), słabiej natomiast wiąże się z jego statusem i tym, czy jest ono samodzielne.

Tabela 9

w procentach

Jak by Pan(i) ocenił(a) swoje warunki mieszkaniowe?	Wskaźnik standardu mieszkania (liczba elementów jego wyposażenia)							Średnia m ² na osobę
	0	1	2	3	4	5	6	
Bardzo dobre	0	0	0	0	9	58	33	30.1
Raczej dobre	0	0	1	1	13	48	36	19.5
Przeciętne	2	5	6	9	16	38	26	15.4
Raczej złe	10	12	10	13	19	18	19	12.5
Bardzo złe	16	22	15	9	10	21	9	10.2

Swoje warunki mieszkaniowe najgorzej oceniają respondenci najmłodsi i najstarsi, osoby z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym, robotnicy niewykwalifikowani, najlepiej zaś - respondenci z wyższym wykształceniem, kadra kierownicza, inteligencja i prywatni przedsiębiorcy, mieszkańcy miast średniej wielkości (od 21 tys. do 100 tys. ludności). Ocena warunków mieszkaniowych wyraźnie wiąże się z wysokością dochodów. Jako bardzo dobre i raczej dobre ocenia je blisko połowa badanych mających najwyższe zarobki, a tylko co piąty - z grupy o najniższych dochodach.

Wyposażenie w dobra trwałego użytku

Dobra trwałego użytku zgromadzone w gospodarstwach domowych są jednym z podstawowych wyznaczników statusu materialnego obywateli. Badanym z rodzin z dziećmi przedstawiono listę siedemnastu takich dóbr, pytając o ich posiadanie oraz chęć zakupu w przyszłości (zob. tabela 10).

Dla porównania zamieszczono w tabeli analogiczne dane z badania na próbie reprezentatywnej⁹. Podano także odsetek rodzin z dziećmi, które zamierzają kupić dany sprzęt lub urządzenie.

Tabela 10 w procentach

Czy mają Państwo?	Wskazania respondentów według sondaży			
	badanie na próbie reprezentatywnej (X '94)	badanie rodzin z dziećmi (IX '94)		
		Tak	Tak	Zamierzam kupić nowe
Lodówkę	97	98	3	1
Telewizor kolorowy	82	87	1	2
Pralkę automatyczną	57	63	3	6
Magnetowid, odtwarzacz wideo	48	62	1	
Samochód osobowy	48	50	4	7
Zamrażarkę samodzielną lub w połączeniu z lodówką	43	48	0	6
Telefon	36	33	1	4
Sprzęt audio hi-fi	19	26	1	13
TV kablową	18	20	0	5
Komputer	11	17	1	3
Działkę rekreacyjną z domkiem letniskowym	9	11	0	8
Odtwarzacz kompaktowy	10	10	0	3
TV-sat indywidualna	9	9	0	4
Kuchnię mikrofalową	6	6	0	4
Pralko-suszarkę	8	5	1	5
Kamerę wideo	2	3	0	4
Zmywarkę do naczyń	2	1	0	5
				3

⁹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (53), 6-10 października '94, reprezentatywna próba dorosłych mieszkańców kraju (N=1184).

Gospodarstwa domowe rodzin z dziećmi są lepiej wyposażone w dobra trwałego użytku niż gospodarstwa badanych z próby reprezentatywnej, dotyczy to zwłaszcza pralek, zamrażarek, telewizorów, sprzętu audio hi-fi i komputerów, a szczególnie magnetowidów i odtwarzaczy wideo. Można to tłumaczyć tym, że rodziny starają się zaspokajać potrzeby dzieci i młodzieży. Deklarowane zamiary kupna - oprócz samochodu i telefonu - dotyczą częściej pralki, sprzętu hi-fi, magnetowidu i komputera.

Część listy stanowią dobra powszechnego użytku, w które wyposażona jest blisko połowa lub więcej gospodarstw domowych. Należą do nich: lodówka, telewizor kolorowy, pralka automatyczna, magnetowid, samochód osobowy i zamrażarka lub lodówka z zamrażarką. Brak ich może być wyznacznikiem niższego statusu materialnego rodziny, posiadanie zaś wszystkich lub prawie wszystkich dóbr - zadowalającej sytuacji ekonomicznej.

Możemy obliczyć wskaźnik wyposażenia gospodarstw domowych w pięć dóbr najpowszechniej występujących, tzn. telewizor kolorowy, pralkę automatyczną, magnetowid lub odtwarzacz wideo, samochód i zamrażarkę (por. tabelę 11).

Tabela 11

w procentach

Stan posiadania gospodarstw domowych	Wskazania respondentów	
	badanie rodzin z dziećmi (IX '94)	badanie na próbie reprezentatywnej (X '94)
Mają wszystkie dobra	20	16
Mają cztery	24	21
Mają trzy	24	22
Mają dwa	17	18
Mają jedno	10	14
Nie mają żadnego	6	10

Stan posiadania, który można uznać za dobry czy zadowalający (wszystkie lub prawie wszystkie dobra), ma mniej niż połowa gospodarstw rodzin z dziećmi, a jedna trzecia posiada nie więcej niż dwa (bądź nie ma żadnego) z wymienionych dóbr. Jednak w porównaniu z badaniem na próbie reprezentatywnej gospodarstwa rodzin z dziećmi są lepiej wyposażone.

Posiadanie najpowszechniejszych dóbr jest wyraźnie zależne od dochodów rodziny.

Tabela 12

w procentach

Dochód na osobę	Nie posiadają żadnego	Z pięciu dóbr powszechnego użytku gospodarstwa domowe mają:				
		jedno	dwa	trzy	cztery	pięć
Poniżej 750 tys. zł	16	29	14	21	12	9
750 tys. - 1249 tys.	8	12	23	26	20	11
1250 tys. - 1749 tys.	4	8	15	28	26	19
1750 tys. - 2249 tys.	1	4	17	23	29	27
2250 tys. i powyżej	1	2	10	20	31	36

Z wysokością zarobków związane jest posiadanie nie tylko pięciu najbardziej powszechnych dóbr (z wyjątkiem lodówki, którą mają prawie wszyscy), ale i pozostałych wymienionych na liście. Posiadanie dóbr rośnie wraz z wykształceniem badanych.

Największe różnice występują w przypadku takich dóbr, jak kuchenka mikrofalowa i kamera wideo, które ma niewielki odsetek rodzin oraz w przypadku trochę częściej spotykanego odtwarzacza płyt kompaktowych (silny związek z potrzebami kulturalnymi wyższego rzędu) i coraz powszechniejszego - komputera. Bardzo uzależnione od wykształcenia jest także posiadanie sprzętu audio hi-fi, działki rekreacyjnej i telefonu.

Wyraźne różnice w stanie posiadania dóbr powszechnego użytku wśród rodzin z dziećmi występują między rodzinami wiejskimi i miejskimi. Większość wymienionych dóbr częściej występuje w gospodarstwach domowych rodzin mieszkających w większych miastach niż w mniejszych.

Posiadaniem wielu z wymienionych dóbr wyróżniają się częściej - kadra kierownicza, inteligencja i prywatni przedsiębiorcy.

Najgorzej wyposażeni w dobra trwałego użytku są robotnicy niewykwalifikowani oraz rolnicy, a spośród zawodowo biernych - renciści i emeryci.

Stan posiadania bardzo silnie rzutuje na ocenę poziomu życia rodziny. Przepuszczalnie jest jednym z czynników sprawiających, że oceny własnego poziomu życia rodzin z dziećmi są lepsze niż analogiczne oceny z próby reprezentatywnej.

Tabela 13

w procentach

Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Liczba posiadanych dóbr:					
	0	1	2	3	4	5
Żyjemy bardzo biednie - nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby	22	31	19	21	4	3
Żyjemy skromnie - musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	7	13	24	28	20	8
Żyjemy średnio - starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	2	6	12	23	29	29
Żyjemy dobrze - starcza nam na wiele, bez specjalnego oszczędzania - lub bardzo dobrze - możemy pozwolić sobie na pewien luksus	0	2	0	15	37	47

Ocena własnych warunków materialnych i dorobku

Badani różnie postrzegają poszczególne elementy składające się na warunki materialne ich życia. Najczęściej jako dobre lub raczej dobre oceniane jest ubranie i odżywianie. Najgorzej - warunki wypoczynku wakacyjnego, na które w największym stopniu, jak się wydaje, mają wpływ możliwości finansowe rodzin.

Znaczny odsetek rodzin jako złe ocenia także wyposażenie w sprzęt audiowizualny i komputery (często jest to wyróżnik statusu materialnego i pozycji społecznej rodziny, zwłaszcza w oczach dzieci, a ich brak może być powodem poczucia niedowartościowania) oraz warunki mieszkaniowe. Jak wynika z analizy danych, oceny wyposażenia w sprzęt gospodarstwa domowego oraz audiowizualny są - podobnie jak w przypadku warunków mieszkaniowych - wyraźnie zależne od posiadania tych dóbr¹⁰.

¹⁰ Związek ocen z wyposażeniem w sprzęt gospodarstwa domowego - V Cramera = .27; z wyposażeniem w sprzęt audiowizualny - V Cramera = .47.

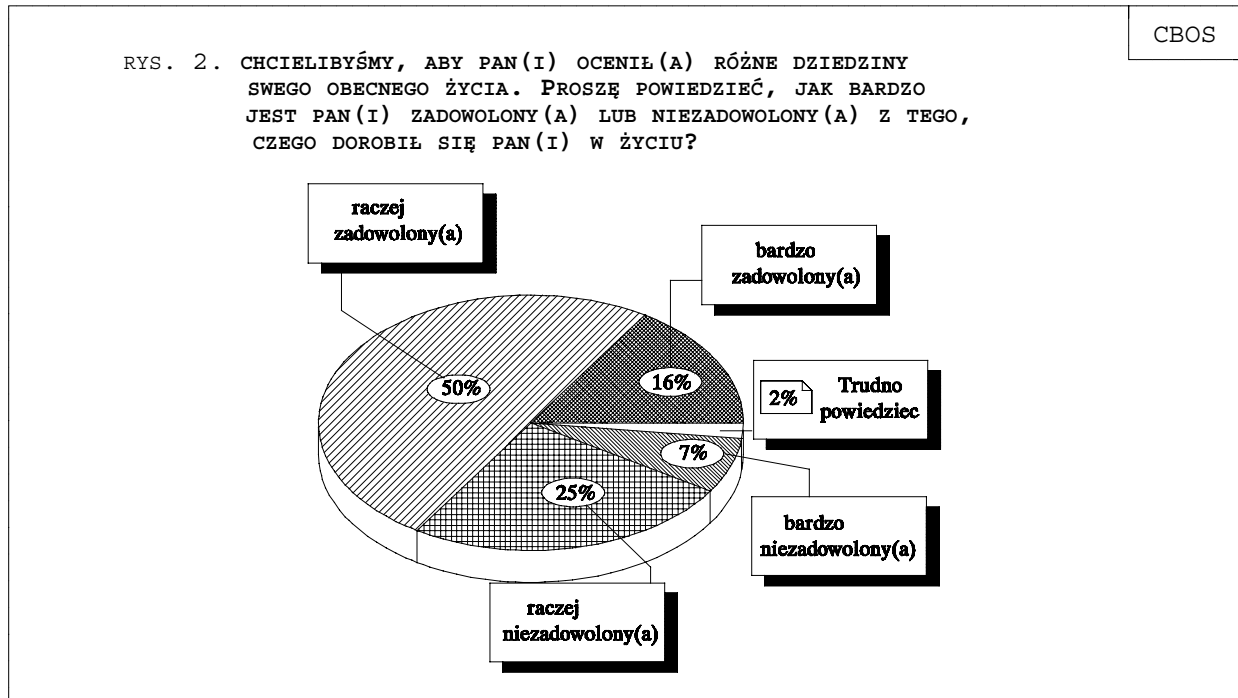
Tabela 14 w procentach

Jak by Pan(i) ocenił(a) swoje?	Wskazania respondentów		
	Dobre lub raczej dobre	Przeciętne	Złe lub raczej złe
Odżywianie	47	47	7
Ubranie	38	55	8
Wyposażenie mieszkania w sprzęt gospodarstwa domowego	37	52	11
Warunki mieszkaniowe	31	50	19
Wyposażenie w sprzęt audiowizualny i elektroniczny (sprzęt hi-fi, magnetowid, komputer itp.)	29	38	23
Warunki wypoczynku wakacyjnego	16	21	58 ¹¹
Badanie "Mój dom", 10-20 września '94			

Poszczególne elementy warunków materialnych lepiej oceniają respondenci młodszy, bardziej wykształceni i zamożniejsi; lepsze oceny częstsze są także wśród mieszkańców większych miast niż małych czy wsi oraz kadry kierowniczej, inteligencji i prywatnych przedsiębiorców. Najgorzej postrzegają swoją sytuację materialną (zwłaszcza odżywianie, ubranie) robotnicy niewykwalifikowani i rolnicy.

Większość badanych jest zadowolona ze swego dorobku. Bardzo niezadowolony jest tylko co piętnasty respondent.

¹¹ Jeśli chodzi o warunki wypoczynku wakacyjnego 4% badanych udzieliło odpowiedzi "trudno powiedzieć", dlatego odsetki nie sumują się do stu.

Postrzeganie dorobku życiowego ma oczywiście związek z ocenami różnych aspektów składających się na sytuację materialną badanych; najbardziej powiązane to jest z oceną wyposażenia w sprzęt gospodarstwa domowego (V Cramera = .26), a słabiej - ze standardem mieszkania (współczynnik V Cramera = .12), posiadanymi dobrami trwałego użytku (V Cramera = .15) i deklarowanymi dochodami (V = .07). Natomiast cechy społeczno-demograficzne badanych mniej różnicują oceny dorobku życiowego. Własne dokonania szczególnie dobrze oceniają prywatni przedsiębiorcy.

Kwestionariusz wywiadu zawierał także pytanie dotyczące ogólnej oceny warunków materialnych gospodarstwa domowego¹². Kształtuje się ona - podobnie jak ocena poziomu życia - lepiej niż w badaniu na próbie reprezentatywnej (tabela 15). Badani z rodzin z dziećmi częściej oceniają swoje warunki jako dobre, a rzadziej - jako złe.

¹² Ogólna ocena obecnych warunków materialnych wiąże się bardziej niż ocena dorobku z rzeczywistymi warunkami; np. dla związku z dochodami V = .25, a dla związku ze standardem mieszkania V = .17.

Tabela 15 w procentach

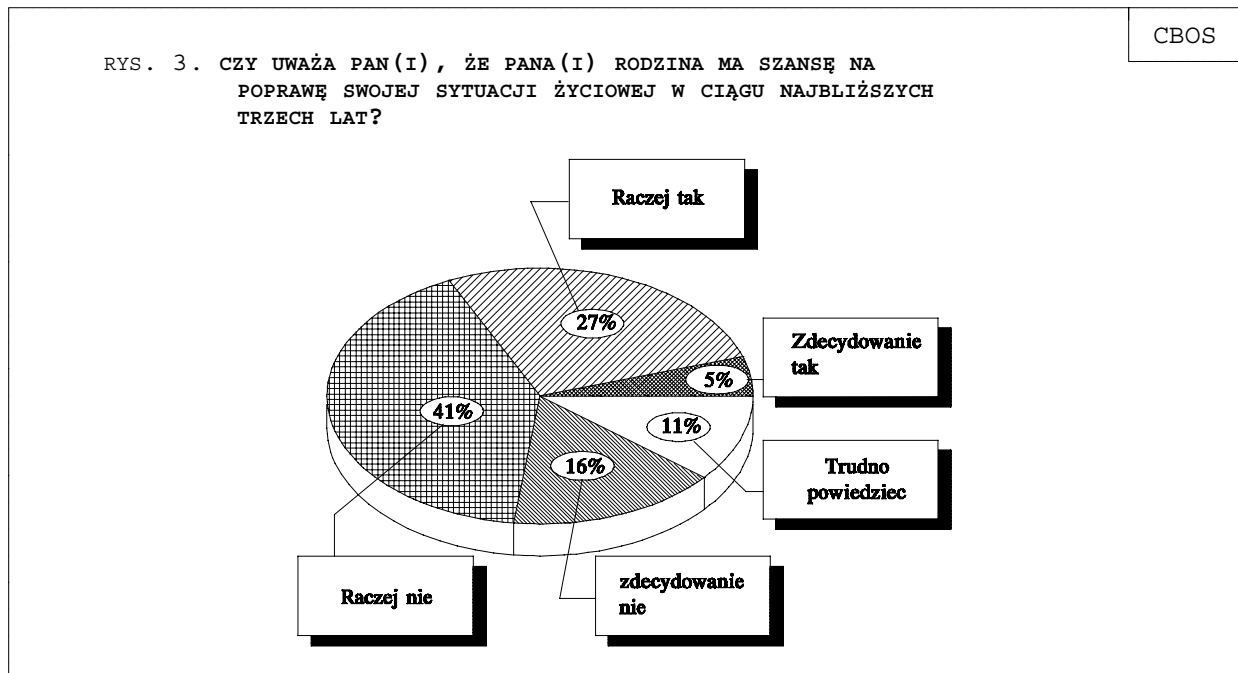
Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według sondaży	
	badanie rodzin z dziećmi (IX '94)	badanie na próbie reprezentatywnej (IX '94) ¹³
- złe	14	22
- raczej złe	15	16
- ani dobre, ani złe	47	46
- raczej dobre	17	11
- dobre	7	5

Oceny warunków materialnych gospodarstw pogarszają się wraz z wiekiem badanych; poprawiają - wraz ze wzrostem wykształcenia i dochodów. Wśród mieszkańców wsi i małych miast (do 20 tys. ludności) gorsze oceny są częstsze niż wśród pozostałych. Obecne warunki materialne swego gospodarstwa domowego znacznie gorzej niż inni oceniają renciści i emeryci, bezrobotni oraz robotnicy, najlepiej zaś - prywatni przedsiębiorcy oraz kadra kierownicza i inteligencja.

Badani z rodzin z dziećmi raczej pesymistycznie postrzegają szanse poprawy sytuacji życiowej własnej rodziny w ciągu najbliższych trzech lat, ale i tak widzą oni przyszłość bardziej optymistycznie niż respondenci z badania na próbie reprezentatywnej, których tylko 15% uważa, iż za rok będzie im się żyło lepiej¹⁴.

¹³ Badanie CBOS "Aktualne problemy i wydarzenia (52)", 2-5 września '94, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1219).

¹⁴ W badaniu na próbie reprezentatywnej (por. przyp. 11) pytanie było inaczej sformułowane i dotyczyło krótszego okresu, co ogranicza możliwość dokładnego porównania.

Optymizm w postrzeganiu poprawy jest tym większy, im badani są młodszy, bardziej wykształceni i mają wyższe dochody. Najwięcej optymistów jest wśród kadry kierowniczej, inteligencji i prywatnych przedsiębiorców oraz w dużych miastach (powyżej 500 tys. ludności), najwięcej pesymistów zaś, co zrozumiałe, wśród rencistów i emerytów oraz na wsi.

★

★

★

Materialne warunki życia rodzin z dziećmi są pod wieloma względami podobne do warunków życia badanych z próby reprezentatywnej. Wyraźnie gorsze są natomiast dochody rodzin z dziećmi. Blisko połowa z nich pożycza od kogoś pieniądze na zaspokojenie bieżących potrzeb. Duży odsetek badanych (dwie piąte) ma do spłacenia różnego rodzaju kredyty, pożyczki lub długi. Do rzadkości należy, podobnie jak wśród gospodarstw domowych z próby reprezentatywnej, posiadanie nadwyżek finansowych czy zasobów, które można ulokować np. w akcjach czy obligacjach, ale większy odsetek respondentów z rodzin z dziećmi deklaruje zamiar ich zakupu.

Mieszkania rodzin z dziećmi są przeciętnie nieco większe niż mieszkania badanych z próby reprezentatywnej, ale częściej są to mieszkania niesamodzielne, nie będące ich własnością. Najgorzej przedstawia się sytuacja mieszkaniowa rodzin osób młodych. Standard mieszkań rodzin z dziećmi jest wyższy niż standard mieszkań badanych z próby reprezentatywnej, lepiej też wyposażone są one w dobra trwałego użytku.

Mimo niższych dochodów samoocena poziomu życia badanych z rodzin z dziećmi jest taka sama lub nawet lepsza niż badanych z próby reprezentatywnej, lepsze są również oceny warunków materialnych własnych gospodarstw domowych. Można przypuszczać, iż zaspokajanie potrzeb dzieci sprawia, że rodziny starając się zapewnić im odpowiednie warunki dążą do podniesienia poziomu życia. Większość ankietowanych jest zadowolona ze swego dorobku, ale szanse poprawy sytuacji życiowej rodziny w ciągu najbliższych trzech lat postrzega raczej pesymistycznie.

Zróznicowanie warunków życia rodzin z dziećmi i badanych z próby reprezentatywnej jest podobne - zależy przede wszystkim od wykształcenia, dochodu, pozycji społeczno-zawodowej i miejsce zamieszkania.

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Które z wymienionych określeń najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym? 1 - Żyjemy bardzo biednie - nie starcza nam nawet na podstawowe potrzeby; 2 - Żyjemy skromnie - musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować; 3 - Żyjemy średnio - starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy; 4 - Żyjemy dobrze - starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania; 5 - Żyjemy bardzo dobrze - możemy pozwolić sobie na pewien luksus

(%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	9	38	48	6	0	1221
Płeć						
Mężczyźni	7	38	51	4	0	501
Kobiety	10	38	45	7	0	719
Wiek						
do 24 lat	5	30	58	8	0	66
25-34	6	33	53	8	0	349
35-44	11	39	45	5	0	544
45-54	9	42	45	4	0	206
55 lat i więcej	10	48	38	2	2	52
Miejsce zamieszkania						
Wieś	12	40	45	2	0	447
Miasto do 20 tys.	8	41	46	4	1	143
od 21 do 100 tys.	7	38	46	8	0	238
101-500 tys.	6	36	50	7	0	267
501 tys. i więcej mieszk.	6	29	55	9	1	125
Region						
Północny	8	37	50	5	0	149
Zachodni	12	39	46	4	0	127
Środkowozachodni	14	46	38	2	1	182
Środkowy	8	34	53	5	0	211
Wschodni	9	42	45	5	0	152
Południowo-wschodni	9	38	46	7	1	191
Południowo-zachodni	4	31	54	10	0	209
Wykształcenie						
Podstawowe	17	48	33	2	0	295
Zasadnicze zawodowe	10	43	44	2	0	405
Średnie	4	30	58	7	0	417
Wyższe	1	15	61	21	2	104
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	1	19	59	20	1	116
Prac. umysł. niż. szczebla	3	29	62	6	0	175
Pracownicy fiz. - umysł.	8	31	56	5	0	110
Robotnicy wykwalifikowani	9	48	42	1	0	210
Robotnicy niewykwalifik.	19	48	33	1	0	113
Rolnicy	7	45	46	2	0	122
Prywatni przedsiębiorcy	1	12	65	21	1	86
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	12	55	31	3	0	111
Bezrobotni	20	50	27	1	1	74
Gospodynie domowe i inni	15	36	48	1	0	100
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 750 tys. zł.	30	47	23	1	0	172
750 tys. - 1249 tys.	12	58	30	1	0	330
1250 tys. - 1749 tys.	4	40	54	3	0	280
1750 tys. - 2249 tys.	1	27	66	6	0	211
2250 tys. i powyżej	1	9	67	21	1	209
Ocena własnych war. mater.						
Złe	25	60	14	0	0	354
Średnie	3	38	58	1	0	569
Dobre	0	11	67	20	1	294
Zainteresowanie polityką						
Duże	8	36	43	13	1	128
Średnie	8	33	55	4	0	580
Małe lub żadne	11	43	40	5	0	512
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	6	32	59	3	0	34
Raz w tygodniu	9	39	47	5	0	731
Kilka razy w roku	9	36	49	6	0	356
W ogóle nie uczestniczy	10	38	41	10	1	98
Poglądy polityczne						
Lewica	7	38	48	7	0	244
Centrum	7	34	53	6	0	404
Prawica	8	33	51	9	0	186
Trudno powiedzieć	13	43	40	3	0	387

Tabela 2. Każdemu zdarza się czasem znaleźć w sytuacji, kiedy nagle brakuje pieniędzy. Czy Panu(i) zdarzyło się w ostatnich trzech miesiącach pożyczać od kogoś pieniądze "na życie"? (%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	48	52	1222
Płeć			
Mężczyźni	41	59	502
Kobiety	52	48	719
Wiek			
do 24 lat	45	55	66
25-34	46	54	350
35-44	50	50	544
45-54	48	52	206
55 lat i więcej	37	63	52
Miejsce zamieszkania			
Wieś	49	51	448
Miasto do 20 tys.	55	45	143
od 21 do 100 tys.	45	55	238
101-500 tys.	41	59	267
501 tys.i więcej mieszk.	53	47	125
Region			
Północny	46	54	149
Zachodni	56	44	128
Środkowozachodni	52	48	182
Środkowy	47	53	211
Wschodni	51	49	152
Południowo-wschodni	43	57	191
Południowo-zachodni	42	58	209
Wykształcenie			
Podstawowe	56	44	295
Zasadnicze zawodowe	52	48	406
Średnie	40	60	417
Wyższe	38	63	104
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	35	65	116
Prac.umysł.niż.szczebla	42	58	175
Pracownicy fiz.- umysł.	45	55	110
Robotnicy wykwalifikowani	54	46	210
Robotnicy niewykwalifik.	61	39	113
Rolnicy	39	61	122
Prywatni przedsiębiorcy	28	72	86
Bierni zawodowo			
Renciści i emeryci	59	41	111
Bezrobotni	59	41	75
Gospodynie domowe i inni	53	47	100
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 750 tys.zł	72	28	172
750 tys. - 1249 tys.	57	43	331
1250 tys. - 1749 tys.	47	53	280
1750 tys. - 2249 tys.	41	59	211
2250 tys. i powyżej	22	78	209
Ocena własnych war. mater.			
Złe	75	25	354
Średnie	43	57	569
Dobre	23	77	295
Zainteresowanie polityką			
Duże	37	63	128
Średnie	44	56	581
Małe lub żadne	54	46	512
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	41	59	34
Raz w tygodniu	47	53	732
Kilka razy w roku	48	52	356
W ogóle nie uczestniczy	52	48	98
Poglądy polityczne			
Lewica	43	57	244
Centrum	44	56	404
Prawica	41	59	187
Trudno powiedzieć	57	43	387

Tabela 3. Ile metrów kwadratowych ma mieszkanie, w którym Państwo mieszkają?

(%)

	M5	
	Średnia	Liczba osób
Ogółem	66.9	1219
Płeć		
Mężczyźni	69.4	501
Kobiety	65.2	717
Wiek		
do 24 lat	60.9	65
25-34	60.4	348
35-44	70.8	544
45-54	67.9	206
55 lat i więcej	73.6	52
Miejsce zamieszkania		
Wieś	80.4	445
Miasto do 20 tys.	62.6	143
od 21 do 100 tys.	63.1	238
101-500 tys.	54.1	267
501 tys. i więcej mieszk.	58.4	125
Region		
Północny	59.2	149
Zachodni	65.3	128
Środkowozachodni	72.2	182
Środkowy	61.1	209
Wschodni	66.7	152
Południowo-wschodni	70.9	130
Południowo-zachodni	71.0	209
Wysztalcenie		
Podstawowe	65.0	294
Zasadnicze zawodowe	66.8	405
Średnie	67.7	416
Wyższe	69.3	104
Grupa społ.-zaw. pracujący		
Kadra kier., inteligencja	67.4	116
Prac. umysł. niż. szczebla	62.5	175
Pracownicy fiz. - umysł.	55.8	110
Robotnicy wykwalifikowani	60.7	210
Robotnicy niewykwalifik.	62.1	113
Rolnicy	87.3	121
Prywatni przedsiębiorcy	78.3	86
Bierni zawodowo		
Renciści i emeryci	69.3	111
Bezrobotni	58.5	73
Gospodynie domowe i inni	66.5	100
Dochody na jedną osobę		
Poniżej 750 tys. zł	63.3	170
750 tys. - 1249 tys.	66.8	331
1250 tys. - 1749 tys.	67.5	280
1750 tys. - 2249 tys.	67.7	211
2250 tys. i powyżej	68.4	209
Ocena własnych war. mater.		
Złe	58.5	354
Średnie	64.5	568
Dobre	81.6	293
Zainteresowanie polityką		
Duże	67.9	128
Średnie	68.7	579
Małe lub żadne	64.6	511
Udział w prakt. religijnych		
Kilka razy w tygodniu	74.5	34
Raz w tygodniu	69.9	729
Kilka razy w roku	62.5	356
W ogóle nie uczestniczy	57.6	98
Poglądy polityczne		
Lewica	67.7	243
Centrum	67.9	404
Prawica	71.4	187
Trudno powiedzieć	63.2	385

Tabela 4. Czy w mieszkaniu jest:

(%)

	ubikacja	łazienka	bieżąca woda	ciepła woda z sieci	gaz przewodowy	gaz z butli	centralne ogrzewanie	Liczba osób
Ogółem	82	82	93	30	54	33	73	1222
Płeć								
Mężczyźni	83	84	92	31	54	33	75	502
Kobiety	81	82	93	28	54	33	71	719
Wiek								
do 24 lat	71	70	82	20	44	47	62	66
25-34	82	80	93	31	54	32	73	350
35-44	83	85	93	31	54	34	74	544
45-54	85	87	94	33	56	30	75	206
55 lat i więcej	73	75	90	13	56	29	62	52
Miejsce zamieszkania								
Wieś	68	74	86	12	19	57	59	448
Miasto do 20 tys.	90	85	94	27	59	35	78	143
od 21 do 100 tys.	90	88	97	37	69	21	81	238
101-500 tys.	89	89	97	46	81	12	85	267
501 tys. i więcej mieszk.	92	87	98	46	85	10	74	125
Region								
Północny	85	84	98	30	50	36	74	149
Zachodni	76	80	95	21	69	23	59	128
Środkowozachodni	77	79	91	13	37	49	65	182
Środkowy	86	84	91	40	56	36	83	211
Wschodni	67	70	84	27	26	51	62	152
Południowo-wschodni	83	82	89	34	68	21	69	191
Południowo-zachodni	95	92	100	37	67	17	87	209
Wykształcenie								
Podstawowe	66	69	86	17	38	37	57	295
Zasadnicze zawodowe	80	80	91	27	47	39	67	406
Średnie	92	91	97	36	65	29	84	417
Wyższe	97	98	100	50	83	13	92	104
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	97	96	100	50	78	19	90	116
Prac.umysł.niż.szczębla	92	91	97	38	67	25	83	175
Pracownicy fiz.- umysł.	85	85	97	31	68	24	83	110
Robotnicy wykwalifikowani	82	81	93	34	56	32	71	210
Robotnicy niewykwalifik.	67	67	88	27	41	42	62	113
Rolnicy	58	66	77	9	5	57	50	122
Prywatni przedsiębiorcy	95	97	98	34	70	24	88	86
Bierni zawodowo								
Renciści i emeryci	86	83	95	23	54	32	69	111
Bezrobotni	76	75	89	20	51	39	61	75
Gospodynie domowe i inni	76	81	90	22	45	38	62	100
Dochody na jedną osobę								
Poniżej 750 tys.zł	60	64	81	13	31	42	50	172
750 tys. - 1249 tys.	76	78	90	24	45	39	66	331
1250 tys. - 1749 tys.	85	85	95	30	51	36	73	280
1750 tys. - 2249 tys.	92	89	97	34	62	31	84	211
2250 tys. i powyżej	95	95	99	49	82	14	89	209
Ocena własnych war. mater.								
Złe	70	68	86	27	49	31	60	354
Średnie	83	85	93	28	51	36	72	569
Dobre	95	94	99	37	65	29	89	295
Zainteresowanie polityką								
Duże	87	89	93	43	69	20	80	128
Średnie	86	86	94	31	56	33	78	581
Małe lub żadne	77	77	90	25	48	36	64	512
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	91	88	97	44	59	32	74	34
Raz w tygodniu	82	83	92	29	50	36	72	732
Kilka razy w roku	79	79	91	29	54	32	71	356
W ogóle nie uczestniczy	86	88	99	36	82	9	83	98
Poglądy polityczne								
Lewica	86	85	94	33	57	32	76	244
Centrum	84	86	94	28	58	33	75	404
Prawica	87	88	94	35	63	29	78	187
Trudno powiedzieć	76	74	89	27	44	35	65	387

Tabela 5. Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:

(%)

	Złe	Średnie	Dobre	Liczba osób
Ogółem	29	47	24	1218
Płeć				
Mężczyźni	26	50	24	500
Kobiety	31	44	24	717
Wiek				
do 24 lat	17	55	29	66
25-34	25	44	31	350
35-44	31	47	22	541
45-54	33	48	19	205
55 lat i więcej	37	48	15	52
Miejsce zamieszkania				
Wieś	30	51	18	446
Miasto do 20 tys.	35	43	22	143
od 21 do 100 tys.	29	47	24	238
101-500 tys.	25	43	32	265
501 tys. i więcej mieszk.	27	42	31	125
Region				
Północny	30	42	28	149
Zachodni	37	45	18	128
Środkowozachodni	28	54	18	181
Środkowy	29	44	27	211
Wschodni	32	52	16	152
Południowo-wschodni	29	45	26	189
Południowo-zachodni	22	45	33	208
Wykształcenie				
Podstawowe	39	50	12	295
Zasadnicze zawodowe	34	48	19	404
Średnie	21	45	34	416
Wyższe	15	41	45	103
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	12	41	47	115
Prac. umysł. niż. szczebla	22	47	30	174
Pracownicy fiz. - umysł.	27	47	25	110
Robotnicy wykwalifikowani	34	53	13	210
Robotnicy niewykwalifik.	40	46	13	112
Rolnicy	26	57	17	122
Prywatni przedsiębiorcy	11	38	52	85
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	46	43	11	111
Bezrobotni	44	36	20	75
Gospodynie domowe i inni	30	47	23	100
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 750 tys. zł.	57	36	7	172
750 tys. - 1249 tys.	42	46	12	330
1250 tys. - 1749 tys.	23	54	23	277
1750 tys. - 2249 tys.	17	56	27	211
2250 tys. i powyżej	7	37	56	209
Zainteresowanie polityką				
Duże	33	36	31	128
Średnie	24	48	28	580
Małe lub żadne	33	48	18	510
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	35	32	34
Raz w tygodniu	27	50	23	728
Kilka razy w roku	30	44	26	356
W ogóle nie uczestniczy	37	39	24	98
Poglądy polityczne				
Lewica	27	48	26	244
Centrum	25	48	27	403
Prawica	24	46	30	187
Trudno powiedzieć	38	45	17	384